

Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΜΠΟΝΤΑΣ
Διευθ. Δημόσιας Βιβλιοθήκης Σιάτιστας

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΕΠΤΗ

Εκδόσεις "ΜΑΙΑΝΔΡΟΣ"

Θεσσαλονίκη 1984

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΜΠΟΝΤΑΣ
Διευθυντής
Δημόσιας Βιβλιοθήκης Σιάτιστας

Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΜΑΙΑΝΔΡΟΣ"
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1984

Φωτογραφία Εξωφύλλου:

Τζάκι του ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ ΠΟΥΛΚΩΣ Ή ΠΟΥΛΚΙΔΗ

Φωτογραφία Οπισθοφύλλου:

ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

Πρόλογος

"Μεσ' στο χορό που σέρνουμε με πόθο και καμάρι
κοπέλλες που διακρίθηκαν στη λεβεντιά και χάρη
είναι και μια λεβέντισσα πεντάμορφη πιασμένη,
οπού την λένε ΣΙΑΤΙΣΤΑ στον κόσμο ξακουσμένη"

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΟΖΗΣ

Ο σύντομος αυτός οδηγός της Σιάπistas έχει σαν σκοπό του να κατατοπίσει τον επισκέπτη με τρόπο σύντομο, σαφή και πλήρη για την ιστορία, τα μνημεία και τις παραδόσεις της.

Με τον οδηγό αυτόν μπορείτε να αξιοποιήσετε απόλυτα την εδώ παραμονή σας. Θα βρείτε αξιοθαύμαστη φιλοξενία και ζεστή φιλική ατμόσφαιρα.

Γεώργιος Μ. Μπόντας

ΣΙΑΤΙΣΤΑ

Γεωγραφία - Ετυμολογία - Χτίση

Η Σιάτιστα βρίσκεται Ν. Δ. της Κοζάνης σε απόσταση 27 χιλιομέτρων, είναι πρωτεύουσα της επαρχίας Βοΐου και αριθμεί 5.702 κατοίκους (απογραφή 1981 Φ.Ε.Κ. 370/Β' / 14-6-1982). Χτισμένη αμφιθεατρικά σε υψόμετρο 950 μέτρα στο βουνό Βέλια (1772 μέτρα), που αποτελεί προέκταση της οροσειράς του Σινιάτσικου ή Άσκιου όρους. Έχει όλη την σκληράδα και την απομόνωση του ερημικού αυτού βραχότοπου, αλλά και όλη την ικμάδα μιας οικονομικά αναπτυγμένης και διαρκώς εξελισσόμενης πόλης.

Η πόλη διαιρείται από τη μορφολογική της σύσταση σε δυο συνοικίες: τη Χώρα και τη Γεράνεια, η σημερινή όμως ανοικοδόμηση ένωσε τις δυο συνοικίες και έτσι ο επισκέπτης δυσκολεύεται να τις ξεχωρίσει.

Για την ετυμολογία της λέξης "Σιάτιστα" έγιναν και εξακολουθούν να γίνονται πολλές συζητήσεις. Οι εκδοχές είναι ποικίλες: Το όνομα της πόλεως ετυμολογείται απ' το βλάχικο SIAT = δίψα (εξαιτίας της έλλειψης νερού παλιότερα στην πόλη), απ' το σλαβικό SETSIAM =

χωρίζω (απ' το χωρισμό της Σιάπστας σε δυο συνοικίες) ή απ' το τουρκικό SET = οχυρό (απ' τη θέση - φρούριο της πόλης). Άξια προσοχής είναι η τεκμηριωμένη εργασία του Νικολάου Ψημμένου, Επιμελητή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, που ετυμολογεί το όνομά απ' τη γερμανική λέξη SCHATZSTADT (Θησαυρούπολη), όπως επονόμαζαν τη Σιάπιστα οι Σιατιστινοί απόδημοι του 17ου αιώνα που επέστρεφαν απ' την Αυστροουγγαρία (Βλ. Λεύκωμα "Σιατιστέων Μνήμη", Θεσ)νίκη, 1972, σελ. Α60 - Α64).

Η Σιάπιστα συνοικίστηκε πιθανόν στις αρχές του 15ου αιώνα, αρχικά από τους κατοίκους των γύρω χωριών. Ύστερα ο τόπος δέχτηκε και άλλο Ελληνικό αίμα από τη Μοσχόπολη, το Σούλι, το Μοριά, τη Θεσσαλία και από άλλες ακόμα περιοχές. Στην τοποθεσία αυτή οι Σιατιστινοί προκόβουν με τρόπο εκπληκτικό και ανεβάζουν το βιοτικό και το πνευματικό τους επίπεδο. Δεν αρκούνται στην καλλιέργεια της λιγοστής άγονης γης, ούτε και στην κτηνοτροφία. Το εμπορικό δαιμόνιο τους σπρώχνει στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, στο λεκανοπέδιο του Δούναβη, στη Γερμανία, την Αυστρία, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Γαλλία.

Έτσι η Σιάπιστα στο 17ο και 18ο αιώνα αποβαίνει το κέντρο της εμπορικής κίνησης της Μακεδονίας και της Ηπείρου. Και ήταν τόσο μεγάλος ο πλούτος της Σιάπστας, ώστε την ονόμαζαν "Φλωροχώρι" και τις γυναίκες της "Φλωρούδες".

Ιστορία - Ευεργέτες

Η μεγάλη ακμή και ο πλούτος, σε συνδυασμό με την αξιολογή αγωνιστική της δράση, ήταν αιτία που τέσσερις φορές σε μισό περίπου αιώνα από το 1784, πολυάριθμες ορδές Τουρκαλβανών επέδραμαν στην πόλη. Οι επιδρομές αυτές αποκρούστηκαν με γενναιότητα απ' τους κατοίκους, που αμύνθηκαν οχυρωμένοι στ' αρχοντικά και στις εκκλησίες.

Τα σημάδια από τις επιθέσεις αυτές έμειναν τόσο ανεξίτηλα στην ψυχή των Σιατιστινών, ώστε τραγούδησαν, με καμάρι, την επιτυχή αντιμετώπιση της πρώτης επιδρομής στον "τρανό χορό", που χορεύεται μετά την τέλεση

του μυστηρίου του γάμου στην πλατεία της Σιάτιστας απ' όλους τους προσκεκλημένους. Στο τραγούδι αυτό αναφέρεται η Κυρα - Σανούκω (Σιατιστινή αρχόντισσα και αγωνίστρια), να παينهύεται για "τα ψηλά της σπίτια":

"Κυρα - Σανούκω, πες της Βάϊας σου
να διώξ' τους φυλαχτάδες,
διώξτε τους να παν εκείθε
να πατήσουμε το σπίτι.
Δεν σας φοβάμαι σκυλαρβανιτάδες,
έχω τα σπίτια μου ψηλά
με μολύβι σκεπασμένα
και με μάρμαρο στρωμένα...".

Σημαντική είναι η συμβολή της Σιάτιστας, στον αγώνα του 1821. Ο Σιατιστινός Παπάζωλης ξεσηκώνει και οργανώνει την επανάσταση του 17~~70~~80. Οι σιατιστινοί Αδελφοί Μαρκίδες Πούλιου, που εξέδωσαν την πρώτη "ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ" στη Βιέννη στις 31 Δεκεμβρίου 1790, ήταν στενοί συνεργάτες του Ρήγα Φεραίου και στο τυπογραφείο τους ακούστηκαν οι πρώτες απαγγελίες και τραγούδια του Ρήγα και ακολούθησαν χοροί και ενθουσιασμοί. Διαμάντι στη θλιβερή οκτάδα που στραγγαλίστηκαν στο Βελιγράδι, στις 24 Ιουνίου 1798, με το Ρήγα αποτελεί και ο Σιατιστινός Θεοχάρης Γ. Τουρούντζιας.

Σιατιστινός επίσης ήταν και ο οπλαρχηγός Γεώργιος Νιόπλιος, ο οποίος εκπροσωπώντας τη Σιάτιστα, συνεννοήθηκε με τους πρόκριτους της Δυτικής Μακεδονίας για τον κοινό ξεσηκωμό. Για τον Γεώργιο Νιόπλιο οι Σιατιστινοί με δικαιολογημένη περηφάνια τραγουδούσαν:

"Ως που ν' ο Νιόπλιος ζωντανός η Σιάτιστα δεν
φοβάται,
έχει τρακόσιους στο σπαθί και χίλιους στο ντουφέκι
και τα μπογάζια πιάσανε, πιάσαν τα καρσούλια".

Ηρωϊκή είναι η μορφή της Σιατιστινής Καπετάνισσας Περιστεράς, η οποία έγινε το φόβητρο των Τούρκων, στην περίοδο του Ρωσοτουρκικού πολέμου (1877 - 1878).

Τον Ιούλιο του 1904 η Σιάτιστα υποδέχεται με ενθουσιασμό τον ήρωα του Μακεδονικού αγώνα Παύλο Μελά. Το σώμα του και άλλα ανταρτικά σώματα στελεχώνονται από δεκάδες Σιατιστινών, πολλοί από τους οποίους σκοτώθηκαν στα βουνά της Μακεδονίας. Συνεχιστής του μεγάλου και ωραίου αγώνα του Παύλου Μελά υπήρξε και

ο Σιατιστινός Παύλος Νεράντζης ή Καπετάν Περδίκας, που η προτομή του κοσμεί τη Σιάτιστα.

Αξιόλογη είναι η συμμετοχή της Σιάτιστας και στους αγώνες 1912 - 1913 .

Η μάχη της 4ης Νομβρίου 1912, κατά την οποία απελευθερώθηκε η Σιάτιστα απ' τον Τουρκικό ζυγό, συνέδραμε σημαντικά στην διεύρυνση των Ελληνικών συνόρων.

Αλλά και στους αγώνες των νεότερων χρόνων η Σιάτιστα δεν υστέρησε σε προσφορές. Με την ίδια αγωνιστικότητα οι Σιατιστινοί και οι κάτοικοι των περιχώρων στις 6 Μαρτίου 1943 δημιούργησαν το θρίαμβο του Φαρδυκάμπου, συλλαμβάνοντας στη θέση αυτή της Σιάτιστας, σε ιστορική μάχη, ένα ολόκληρο Ιταλικό τάγμα.

Έμεινε ιστορικό το παρακάτω τραγούδι:

"Και εξακόσιοι τρεις πιαστήκαν παρευθύς
και σύρε στο Ζουπάνι να τους δεις".

Η Σιάτιστα όμως δεν διακρίθηκε μόνο για τους αγώνες της για την πατρίδα, αλλά και για τους αγώνες της για την πνευματική προκοπή των κατοίκων της. Γι' αυτό και πολλοί Σιατιστινοί έγιναν καταξιωμένοι επιστήμονες, λόγιοι και συγγραφείς. Η εκπαιδευτική κίνηση της Σιάτιστας ήταν από παλιά ακόμα σπουδαία. Στα τέλη του 17ου αιώνα, στη διάρκεια της αρχιερατείας του Σιατιστινού Μητροπολίτη και Πατριάρχη Αχριδών και Πρεσπών Ζωσιμά (1686 - 1746), λειτουργούσε το "Σχολείο της Σιάτιστας" με μεγάλη αποδοτικότητα. Το 1718 προσφέρθηκε στο σχολείο αυτό η Πατριαρχική προστασία με σιγίλλιο γράμμα του Πατριάρχη Ιερεμία του Γ'.

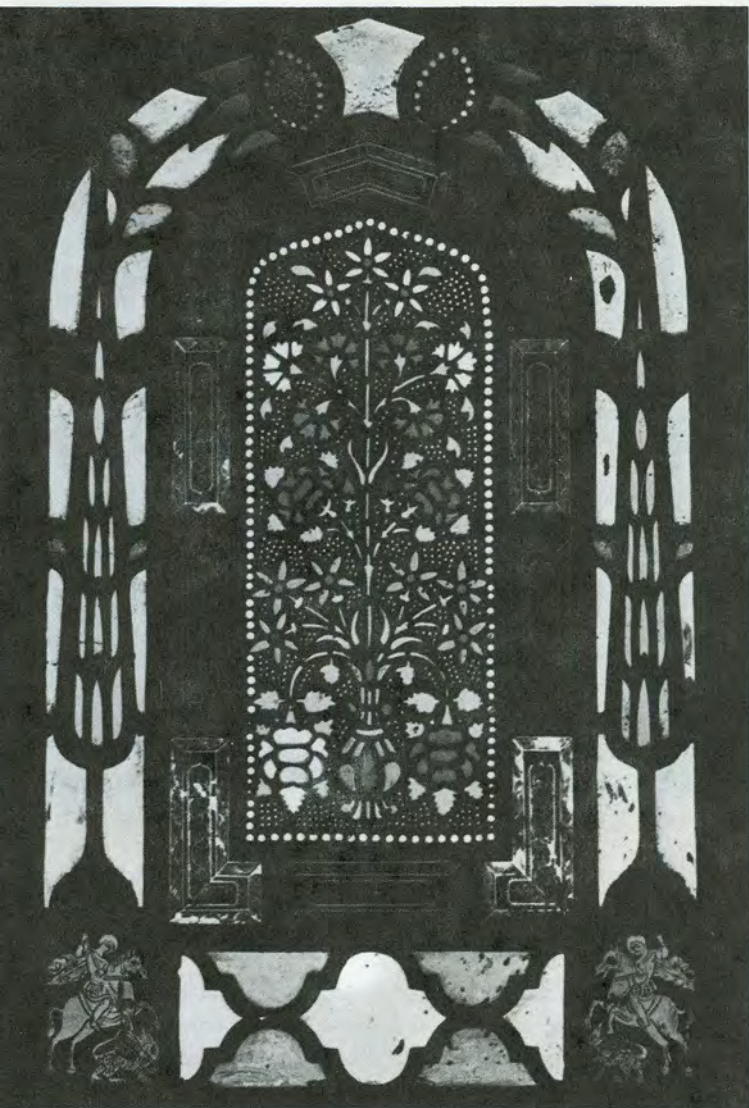
Η αγάπη των παιδιών της για τη γενέτειρά τους ήταν και είναι μεγάλη. Έτσι έγιναν ευεργέτες και δωρητές της ιδιαίτερης πατρίδας τους, τη βοήθησαν και την τίμησαν. Ο Ιωάννης Τραμπαντζής, ο Θεόδωρος Μανούσης, ο Δημήτριος Ιωαννίδης, ο Δημήτριος και Θεολογία Τσιστοπούλου, ο Μιχαήλ και Αλεξάνδρα Κουκουλίδου, ο Αναστάσιος Τσίπος, ο Γεώργιος Τζώνος και πολλοί άλλοι. Ακόμα συνεχιστές της μεγάλης γενιάς ευεργετών είναι και οι νεότεροι, Αδελφοί Παπαγεωργίου, Βασιλική Ζήση Αλεξίου, Θεοδώρα Χλίχλια, Νικόλαος Τύρνας, Κων)νος Παπανικολάου, Ζήσης Δαρδάλης, Ευάγγελος Ρετζέπης και άλλοι πολλοί (βλ. Γεωργίου Μ. Μπόντα "Ευεργέτες και δωρητές της Σιάτιστας", Θεσ)νίκη, 1983).

ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΜΑΝΟΥΣΗ

Αρχοντικά

Φωτεινά δείγματα της παλιάς ακμής και ευδαιμονίας της Σιάτιστας αποτελούν σήμερα τα πολυύμνητα σωζόμενα αρχοντικά σπίτια της. Τα αρχοντικά της Σιάτιστας είναι στην πραγματικότητα "ο άρχοντας", ο επιβλητικά αντιπροσωπευτικότερος τύπος όλων των αρχοντικών στη Δυτική Μακεδονία, την πανάρχαια και την τροφοδότρα κοίτη της μακεδονικής φύτρας. Είναι η έκφραση της ψυχής μιας αθάνατης γενιάς, που στις αρχές του 18ου αιώνα άφηνε την υπόδουλη γη, πήγαινε προσωρινά στις πλού-

ΦΕΓΓΙΤΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ ΝΕΡΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

σιες χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης, στο Λεκανοπέδιο του Δούναβη, πλούτιζε και γύριζε στην πατρίδα, για να μετατρέψει μέρος του πλούτου αυτού σε αιώνια πνοή και πνεύμα. Έτσι όλα αυτά ενσαρκώνονται στα αρχοντικά, σε πανύψηλους τοίχους, σε επιβλητικές πόρτες, σε καταστόλιστους οντάδες, σε καλαισθητά υπνοδομάτια, σε σκαλιστά ξύλα διακοσμητικά και σε γυαλογραφίες που θυμίζουν τα περίφημα ευρωπαϊκά βιτρώ. Τα αρχοντικά της Σιάτιστας, περίπου 30, χτισμένα πριν 200 χρόνια, τότε που η Σιάτιστα οχυρωμένη στα γυμνά βουνά της, άκμαζε οικονομικά, παρουσιάζουν μια από τις πιο εξελιγμένες μορφές τέχνης. Χτισμένα από περιπλανώμενες συντεχνίες "τα ισνάφια των κουδαρέων" Ηπειρωτών και Δυτικομακεδόνων μαστόρων, αποτελούν μια δημιουργική παρουσία της λαϊκής βορειοελλαδίτικης αρχιτεκτονικής του ΙΗ' αιώνα στο Δυτικομακεδονικό χώρο.

Ψηλά σαν απόρθητα κάστρα, με ψηλούς γεροχτισμένους αυλότοιχους και δρύινες δίφυλλες εξώθυρες, για ασφάλεια από τις αλβανικές επιδρομές. Οι θύρες γίνονται ακόμα πιο ανθεκτικές με τα θυροκάρφια που διασπείρονται στην επιφάνειά τους, ενώ οι κίνδυνοι περιορίζονται με την εσωτερική αμπάρα (στα Σιατιστινά "διάδρομος") — ένα χοντρό επίμηκες ξύλο — που εφάπτεται στηριζόμενο σε υποδοχές του τοίχου. Στην αυλόθυρα υπάρχει ένα "σκαλιστήρι" — μακρόστενο σιδηρικό — το κουδούνι της εποχής εκείνης.

Στην στρωμένη με πλακόπετρες αυλή υπάρχουν ο φούρνος, το μαγειρείο, αποθήκες, πηγάδι και κιόσκι. Πράσινοι κήποι με λουλούδια, γλάστρες και γραφικές κληματαριές περιέβαλλαν τ' αρχοντόσπιτα.

Το κυρίως οικοδόμημα έχει συνήθως δυο ορόφους. Οι τοίχοι του χτίζονται με ασβεστολίθαρα και ξυλόδεσμους. Το ύψος των τοίχων, οι πολεμίστρες (ανοιγμένες σε κατάλληλα μέρη της οικοδομής) και τα σιδερένια παράθυρα τονίζουν το φρουριακό χαρακτήρα του οικοδομήματος. Η χαμηλή θύρα της εισόδου στο αρχοντικό οδηγεί στο ισόγειο, ευρύχωρο και πλακοστρωμένο τμήμα, που ονομάζεται "μεσιά" ή "εμπατή", γιατί κατέχει το κέντρο του ισόγειου. Από τη μεσιά δυο σκάλες οδηγούν η μια από δεξιά στον πρώτο όροφο και η άλλη από αριστερά στο δεύτερο (ανώι). Το υπόλοιπο τμήμα του ισόγειου περιλαμ-

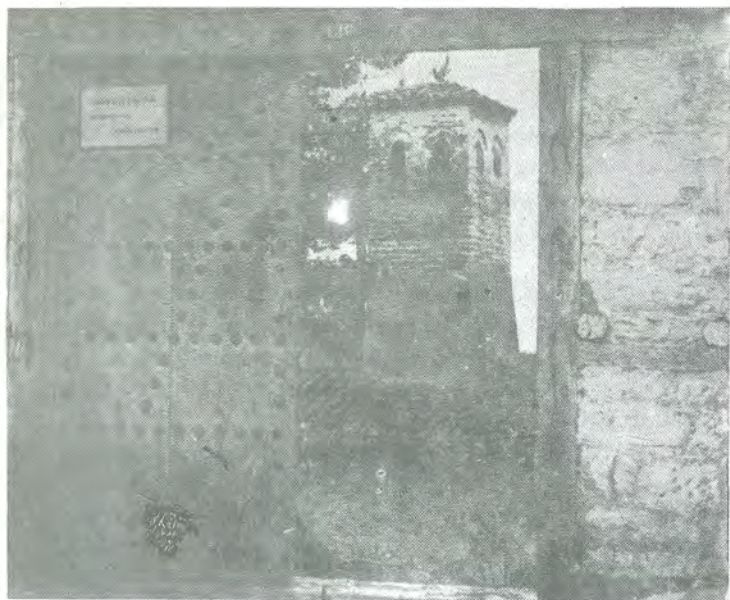
βάνει το "υπόγειο" (κατώγι), όπου φύλαγαν τα "βαγένια" (βαρέλια) με το φημισμένο Σιατιστινό κρασί, και το "μαγαζί", όπου σύναζαν τα λάδια, τις ζωοτροφές και όλο το βίος της γής.

Ο πρώτος όροφος, το "μετζοπάτωμα" προοριζόταν για την περίοδο του χειμώνα. Αναμεταστάσιμα δωμάτια της βόρειας πλευράς μένει ανοιχτός ένας χώρος που φωτίζεται με σειρά δυο ή τριών παραθύρων και ονομάζεται "ηλιακός" ή "ντηλιακός". Η οροφή του "ηλιακού" είναι ξυλόγλυπτη με πλούσια διακοσμητικά στοιχεία. Στον πρώτο όροφο βρίσκονται δωμάτια για πρόχειρη διαβίωση.

Ο δεύτερος όροφος, με τη μεγάλη σάλα ("ανώι"), τους καλούς "οντάδες" (δωμάτιο υποδοχής) και τα σαχνισιά ήταν το ωραιότερο διαμέρισμα του σπιτιού, γιατί προοριζόταν για κοινωνικές εκδηλώσεις της οικογένειας.

Στους κατάλληλους χώρους υπάρχουν βέβαια ιδιόμορφα τζάκια, ντουλάπια και "μεσάνδρες" (μεγάλες ντουλάπες ρούχων) με σκαλιστή επένδυση. Την προσοχή προσελκύουν οι "φεγγίτες" παράθυρα ορθογώνια και ημικυκλικά με χρωματιστά τζάμια (βιτρώ).

Ο εσωτερικός τους διάκοσμος θυμίζει αχνά τον πλούτο των Σιατιστινών νοικοκυραίων. Τα ταβάνια ζωγραφίζονται με ρόδακες, ανθέματα, αρμαθιές από καρπούς, γεωμετρικά σχήματα. Οι μεσάντρες και τα τοιχώματα ζωγραφίζονται με θέματα ταρμένα από την Ελληνική μυθολογία, φανταστικά τοπία μακρινών πρωτευουσών, ζώα φανταστικά, στεφάνια και πανέρια που ξεχειλίζουν από καρπούς και άνθη. Στις παραστάσεις διακρίνεται η αγάπη τους, ιδιαίτερα στα θέματα που είχαν κάποιο συμβολισμό: ένα φανταστικό πουλί να κατασπαράζει ένα φίδι, προφητική παράσταση ίσως της συντριβής των Οθωμανών και της Ανάστασης του γένους. Αγαπητά θέματα ήταν επίσης οι τέσσερις εποχές, κυνήγια σε όμορφα δάση, συμβολικά πουλιά, δικέφαλοι αετοί, το αθάνατο νερό, το δέντρο της ευτυχίας και κάθε παράσταση, γέννημα του νου τους ή της εμπειρίας τους από τα μακρινά τους ταξίδια. Το πιο αγαπημένο όμως θέμα, που μ' αυτό κοσμούσαν τις ζωοφόρους των καλών οντάδων, ήταν η αναπαράσταση των ξακουστών πολιτειών της Ανατολής και της Δύσης (η Πόλη, η Ανδριανούπολη, η Βενετία) με τις οποίες οι Σιατιστινοί είχαν σχέσεις εμπορικές.

ΑΥΛΟΠΟΡΤΑ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ
ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ – ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ

Τα πιο ονομαστά αρχοντικά της Σιάτιστας που δεν παύουν να παραμένουν η πατροπαράδοτη κληρονομιά της και η μαρτυρία της ακμής της, καθώς και η απόδειξη του υψηλού βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων της, είναι τα παρακάτω, που είναι διατηρητέα μνημεία και ανήκουν στο Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών:

1) Το Αρχοντικό της Πούλκως ή του Πουλκίδη χτίστηκε το έτος 1752 και βρίσκεται στην κάτω Σιάπιστα, τη Γεράνεια. Χτίστηκε από τον έμπορο Θωμά Εμμανουηλίδη, ο οποίος έκαμε εμπόριο καπνού στη Βιέννη. Αργότερα το αρχοντικό αγοράστηκε από το Λάζαρο Πουλκίδη, ο οποίος το προίκισε στην κόρη του Ελένη και το έδωσε στο γαμβρό του Αναστάσιο Πουγγία. Η οικογένεια της Ελένης Πούλκως το διατήρησε σε καλή κατάσταση και κατόπιν αυτό αγοράστηκε από το Κράτος. Το αρχοντικό της Πούλκως περιβάλλεται από υψηλούς τοίχους, που σκοπό εί-

χαν να προφυλλάσσουν τους ενοίκους, τα ζώα και τα εμπορεύματα από τους διαφόρους ληστές. Το αρχοντικό έχει ευρύχωρο "νουβρό" (αυλή), πλακοστρωμένο με τετράγωνες μαρμάρινες πλάκες, που προκαλεί ωραία εντύπωση στους επισκέπτες. Το αρχοντικό ακόμα επιβάλλεται εξωτερικά με το τεράστιο μέγεθός του και εσωτερικά με την άνετη διάταξη του χώρου και τα πολυάριθμα "σκαλιστά" του. Ωραιότατη διακόσμηση έχει και ένας ανοιχτός ηλιακός χώρος στο πρώτο πάτωμα. Το δεύτερο πάτωμα παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Υπάρχουν σ' αυτό δωμάτιο υποδοχής ("Ο Μπας - Οντάς"), με τζάκι άριστης κατασκευής, κόγχες, ανθοδοχεία, φρουτιέρες, όλα χρωματιστά, και ένα πλήθος στεφάνια και γιρλάντες που στολίζουν τη σκούφια του.

2) Το αρχοντικό του Νεραντζοπούλου χτίστηκε το έτος 1754 και βρίσκεται στην πλατεία "Τρία Πηγάδια", όπου παραμένει και ο φύλακας αρχαιοτήτων της Σιάτσας. Αυτό λεγόταν αρχοντικό Χατζηγιαννίδη, ο οποίος ήταν έμπορος στη Βουδαπέστη και είχε αφήσει όπως συνήθιζαν τότε όλοι οι Σιατιστινοί εμπορευόμενοι τη γυναίκα του και την κόρη του στη Σιάτιστα. Η κόρη του Χατζηγιαννίδη παντρεύτηκε το Δημήτριο Σαχίνη, ο οποίος έδωσε στο αρχοντικό το όνομά του, για ένα χρονικό διάστημα. Από το Σαχίνη αγόρασε το αρχοντικό ο Νεραντζόπουλος. Από τους κληρονόμους του Νεραντζοπούλου το αγόρασε το έτος 1969 το Κράτος.

Όπως σε πολλά άλλα αρχοντικά της Σιάτσας, έτσι και στο αρχοντικό του Νεραντζόπουλου για ώρα κινδύνου υπήρχαν πόρτες διαφυγής προς την αυλή που οδηγούσαν σε γειτονικές ιδιοκτησίες.

Στον πρώτο όροφο ("στο μετσοπάτωμα") βρίσκεται ο νηλιακός, ο ωραιότερος και πλουσιότερα διακοσμημένος χώρος του σπιτιού, που είναι ανοιχτός προς τη μεσιά, επίσης ο "Μπας - Οντάς" μαζί με δυο άλλα χειμωνιάτικα δωμάτια και τους διαδρόμους. Στο δεύτερο όροφο βρίσκεται η μεγάλη σάλα "το ανώι", που γίνονταν οι χοροί και οι γιορτές. Και στον όροφο αυτό υπάρχει "Μπας - Οντάς", "σαχνισί", "καφές - οντάς", "χειμωνιάτικος και δυο διάδρομοι.

Στον καφέ - οντά, τον μπας - οντά και το σαχνισί του ορόφου διατηρούνται τα ντουλάπια και οι ξύλινες ε-

πενδύσεις των τοίχων με όμορφα πλουμίδια λουλουδιών και μια τοιχογραφία της Κωνσταντινούπολης στον καφέ — οντά.

Το αρχοντικό αυτό έχει τους πιο όμορφους φεγγίτες στο είδος του. Σε χρωματιστά τζαμάκια των φεγγιτών αυτών έχουν ζωγραφιστεί, εκτός από σχέδια και παραστάσεις, ποιήματα σχετικά με το σπίτι, γραμμένα το 1755 από το Σιατιστινό δάσκαλο Μιχαήλ Παπαγεωργίου.

3) Το Αρχοντικό Μανούση χτίστηκε το 1763 από τον Γεώργιο Μανούση θείο του Θεοδώρου Μανούση, πρώτου Καθηγητή της Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και Ευεργέτη της Σιάτιστας. Το αρχοντικό αυτό βρίσκεται στην Άνω Σιάτιστα. Το αρχοντικό Μανούση αργότερα το πήρε η οικογένεια Δουκίδη από την οποία το έτος 1937, που χαρακτηρίστηκε ως διατηρητέο μνημείο, αγοράστηκε από το Ελληνικό Δημόσιο. Στο υπέρθυρο της κόγχης, ανάμεσα σε δικέφαλους αετούς υπάρχει σταυρός. Στους χειμωνιάτικους οντάδες υπάρχουν τζάκια, μεσάντρες ζωγραφισμένες και τοιχογραφίες στη ζωοφόρο, όπου εικονίζονται διάφορα βουνά της Μακεδονίας, "Σινιάτσικος, Κίσαβος, Όλυμπος, Μπούρινος, Άγραφα". Στη ζωοφόρο των εξωτερικών διαδρόμων υπάρχουν ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες με συμβολικές παραστάσεις και παραστάσεις κυνηγιού.

Για την επίσκεψη σ' αυτά και στις εκκλησίες μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να απευθύνονται στο τηλέφωνο 0465/21.353.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα εξής αρχοντικά:

Το αρχοντικό Χατζημιχαήλ — Κανατσούλη που χτίστηκε το 1757 και βρίσκεται κοντά στο Μητροπολιτικό Μέγαρο. Στον πρώτο όροφο "στο μετζοπάτωμα" είναι διάφορα δωμάτια με όμορφα χρωματισμένα ντουλάπια και ζωγραφιστές ζωοφόρους, το "γυναικείο" και ο χειμωνιάτικος οντάς που τον ονομάζουν "Πάνθεον". Οι τοιχογραφίες του "Πανθέου" έχουν χρονολογία "1811 Ιουνίου 12". Στο αριστερό παράθυρο ιστορούνται "Σειρήνες", "Αι Χάριται" και στα κιονόκρανα των κιονίσκων πρόσωπα. Στις λαμπάδες της εισόδου εικονίζονται αριστερά αρχαίος Έλληνας και δεξιά ο Κολοσσός της Ρόδου. Στο εσωτερικό του σπιτιού διατηρούνται κασέλες με δερμάτινη επένδυση και μπρούντζινα φαρδοκέφαλα καρφιά,

με χρονολογία 1766 και άλλες με τα γνωστά φιλντισένια αραβουργήματα.

Το αρχοντικό του Νικ. Τζώνου — Παντελή Τζώνου που χτίστηκε το 1756 και βρίσκεται κοντά στην πλατεία της Κάτω Σιάτιστας. Ενδιαφέρουσες είναι οι τοιχογραφίες του Καφέ — Οντά του ορόφου και ιδιαίτερα οι απόψεις της Κωνσταντινούπολης και της Ανδριανούπολης, με χρονολογία 1756.

Το αρχοντικό της Κυρά — Σανούκως που χτίστηκε το 1742 και βρίσκεται στη συνοικία Χώρας. Στον Μπας — Οντάς, επάνω από τις μεσάντρες, και σε ύψος 2,20 μ., υπάρχει η επιγραφή: "1742 Φεβρουαρίου 6". Το αρχοντικό αυτό το τραγούδησε η λαϊκή μούσα σαν ψηλό και γεροχτισμένο κονάκι και συνδέεται με ηρωϊκές σελίδες της ιστορίας της Σιάτιστας, όπως μνημονεύτηκε παραπάνω.

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

Εκκλησίες

Η Σιάτιστα έχει πάνω από 20 εκκλησίες. Απ' αυτές παραθέτουμε την Αγία Παρασκευή και τον Προφήτη Ηλία που είναι ιδιαίτερα αξιοπρόσεχτες και μάλιστα από αρχαιολογικής άποψης είναι διατηρητέα μνημεία και ανήκουν στο Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών.

Η Αγία Παρασκευή βρίσκεται στη Γεράνεια, κοντά στην πλατεία, χτίστηκε το έτος 1677 και ανήκει στο ρυθμό της τρίκλιτης Βασιλικής. Το νότιο τμήμα φέρει εξωτερικό υπόστεγο που στηρίζεται σε ξύλινη κιονοστοιχία.

Στο εξωτερικό μέρος αυτής της πλευράς διατηρούνται ωραίες τοιχογραφίες, τις οποίες ο αείμνηστος Ακαδημαϊκός Ανδρέας Ξυγγόπουλος ανάγει στο έτος 1611: Ιδιαίτερη καλλιτεχνική αξία έχουν δυο εικόνες του τέμπλου του Χριστού και της Παναγίας και μια άλλη φορητή εικόνα της Αποκάλυψης του Ευαγγελίου, που ανήκουν

στα μισά του 17ου αιώνα. Άξιο προσοχής είναι επίσης και το ωραιότατο και αρκετά σημαντικό σε τέχνη επίχρυσο ξυλόγλυπτο τέμπλο, που οι εικόνες του φιλοτεχνήθηκαν από τον περίφημο ζωγράφο Θεόδωρο Πουλάκη. Ο Δεσποτικός θρόνος, ο άμβωνας και το προσκυνητάρι είναι έργα άριστης ξυλογλυπτικής τέχνης επιχρυσωμένα. Στο μέσο του γυναικωνίτη υπάρχει κολυμβήθρα κτιστή (μαρμάρινη λεκάνη), όπου τελούνταν το μυστήριο του βαπτίσματος. Στο νότιο τοίχο του Ιερού βήματος υπάρχει είσοδος που οδηγεί σε κλειστό χώρο που χρησιμοποιούνταν σαν κρυφό σχολειό.

Ο Προφήτης Ηλίας είναι χτισμένος σε γραφικό λόφο μεταξύ των δυο συνοικιών, της Χώρας και της Γεράνειας. Ο Προφήτης Ηλίας είναι μια τρίκλιτη ξυλόστεγη Βασιλική, με υπερυψωμένο γυναικωνίτη στο δυτικό μέρος και ένα μονόχωρο παρεκκλήσι στη βόρεια πλευρά, που συνεχίζεται μ' ένα χώρο που σήμερα παίζει τον ρόλο εξωνάρθηκα, καταλαμβάνοντας έτσι όλο το μήκος της βόρειας όψης. Σύμφωνα με τις επιγραφές στο εσωτερικό του ναού και την λίθινη πλάκα στην κόγχη, η εκκλησία "ανεκαινήσθη εκ βάθρων" τον Ιούλιο του 1701 και εγκαινιάστηκε την 1η Σεπτεμβρίου του ίδιου χρόνου, επί Ζωσιμά, αρχιεπισκόπου Σισανίου και Σιατίστης. Η έκφραση "ανεκαινήσθη εκ βάθρων" χρησιμοποιείται στα χρόνια της Τουρκοκρατίας τόσο σε περιπτώσεις πραγματικής ανακαίνισης, όσο και σε εξ ολοκλήρου νέες κατασκευές, πιθανότατα εξαιτίας των γνωστών Τουρκικών περιορισμών σε θέματα ανέγερσης χριστιανικών εκκλησιών. Η τοιχογράφηση του ναού, πολύ αξιόλογη τόσο για την ποιότητά της, όσο και για την εικονογραφία της, περιορίζεται στους τοίχους του γυναικωνίτη στο ανώτερο τμήμα του Δυτικού τοίχου του κυρίως ναού, καθώς και σε μικρό τμήμα γύρω και πάνω από τη βόρεια είσοδο. Από τις τοιχογραφίες ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η απεικόνιση, στο νότιο τοίχο του γυναικωνίτη, σειράς Ελλήνων φιλοσόφων. Πρόκειται για τους μεγάλους σοφούς: Σόλωνα, Πλούταρχο, Αριστοτέλη, Πλάτωνα, Θουκυδίδη και Σίβυλλα. Η εμφάνιση των Ελλήνων σοφών, συμβολίζει, ότι οι προ Χριστού σοφοί και δίκαιοι υπήρξαν οι πρόδρομοι του Χριστιανισμού, γι' αυτό και μπορούν να έχουν θέση σε χριστιανικό ναό. Η απεικόνιση αρχαίων φιλοσόφων είναι φαινόμενο πολύ

ΞΥΛΟΓΛΥΠΤΟ ΤΕΜΠΛΟ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

σπάνιο.

Το 1701 εκτός από τον Προφήτη Ηλία ανακαινίζεται και ο Άγιος Μηνάς. Στα 1700 χτίζεται ο Άγιος Ιωάννης, στα 1709 ο Άγιος Νικάνορας, το 1743 ο Άγιος Νικόλαος και το 1744 οι Άγιοι Απόστολοι.

Οι παραπάνω χρονολογίες συμπίπτουν με τα χρόνια της αρχιερατείας του Ζωσιμά. Θα πρέπει τα χρόνια αυτά να υπήρξαν για τη Σιάτιστα μια "χρυσή εποχή" από πλευράς ανέγερσης εκκλησιών και αναζωοπύρωσης του θρησκευτικού αισθήματος.

Ο Μητροπολιτικός Ναός της Σιάτιστας που έχει το όνομα του Αγίου Δημητρίου ιδρύθηκε το 1647, ανακαινίστηκε το 1801, πυρπολήθηκε στις 13 Ιουλίου 1910 και ανεγέρθηκε μεγαλοπρεπέστερος το 1911, σε σχέδιο του Αριστοτέλη Ζάχου σε βυζαντινό ρυθμό.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

Πνευματική Κίνηση

Στην ανύψωση του πνευματικού επιπέδου των κατοίκων της Σιάτιστας συμβάλλει σημαντικά "Η Μανούσειος Βιβλιοθήκη" (τηλ. 21.261) την οποία συγκρότησε η αγάπη και η στοργή των λογίων της Σιάτιστας. Η Βιβλιοθήκη ονομάζεται "Μανούσειος", γιατί ο Θεόδωρος Μανούσης, που υπήρξε πρώτος Καθηγητής της Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών και ευεργέτης της Σιάτιστας άφησε τη βιβλιοθήκη του, που αποτελούνταν από 8.000 τόμους στη Σιάτιστα και έγινε ο πυρήνας της σημερινής βιβλιοθήκης που τιμητικά πήρε το όνομά του. Στη βιβλιοθήκη περιλαμβάνονται εκδόσεις του 16ου, 17ου και 18ου αιώνα και πολλά χειρόγραφα που διακρίνονται σε νομικά, θεολογικά κ.λπ. Σήμερα η Βιβλιοθήκη της Σιάτιστας αριθμεί 26.700 τόμους βιβλία και καλύπτει όλους τους τομείς της γνώσης. Το πιο παλιό βιβλίο της Βιβλιοθήκης είναι "ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΞΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ"

ΤΡΑΜΠΑΝΤΖΕΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

που είναι τυπωμένο στη Βενετία το έτος 1502. Στη Βιβλιοθήκη λειτουργεί και δανειστικό τμήμα για την εξυπηρέτηση των μαθητών. των εργαζομένων κ.λπ.

Εξαιρετική είναι η δράση του ιστορικού Τραμπαντζείου Γυμνασίου, που ανεγέρθηκε το έτος 1888 από τον αείμνηστο ευεργέτη Ιωάννη Μιχαήλ Τραμπαντζή και αποτέλεσε τον πνευματικό φάρο της Δυτικής Μακεδονίας. Στο Τραμπαντζείο Γυμνάσιο (τηλ. 21.322) βρίσκονται τα παλαιοντολογικά ευρήματα, που ανακαλύφθηκαν στο χωριό Πολύλακκος (Κίναμη) Κοζάνης και αποτελούν την Παλαιοντολογική Συλλογή της Σιάτιστας. Η Συλλογή αυτή ιδρύθηκε το 1906 από τον Καθηγητή του Τραμπαντζείου Γυμνασίου Αναστάσιο Δάνα. Συνεχιστές του έργου του υπήρξαν οι καθηγητές του σχολείου Κωννος Δάνας και Ναούμ Λιάκος. Το 1981 διαμορφώνεται καινούργια αίθουσα για την έκθεση των ευρημάτων με την πρωτοβουλία της Λυκειάρχη Ευρυδικής Δάρδα και του Γυμνασιάρχη Πολυχρόνη Χριστοφορίδη και την οικονομική ενίσχυση πολλών Σιατιστινών. Τη νέα τοποθέτηση

ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

και την επιστημονική αξιολόγηση των ευρημάτων έκανε ομάδα του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης με επικεφαλής τον Καθηγητή Γεωλογίας - Παλαιοντολογίας Ιωάννη Μελέντη.

Πρωτοποριακή θέση στον τομέα της Τεχνικής Εκπ/σης κατέχει σήμερα το Κέντρο Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπ/σης "ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΣΙΠΟΣ" (τηλ. 21.311) που είναι άριστα εξοπλισμένο και οργανωμένο και ανεγέρθηκε το 1962 από τον αείμνηστο Αναστάσιο Θ. Τσίπο ευεργέτη της Σιάτιστας.

Η Σιάτιστα είναι έδρα Μητρόπολης με τον τίτλο "Ιερά Μητρόπολις Σισανίου και Σιατίστης". Η αρχική έδρα της Μητρόπολης ήταν το χωριό του Βοΐου Σισάνι και μεταξύ των ετών 1694 - 1699 μεταφέρθηκε στη Σιάτιστα από τον Σιατιστινό Πατριάρχη Αχρίδος και Μητροπολίτη Σισανίου και Σιατίστης Ζωσιμά Παπανικολάου Ρούση. Η Μητρόπολη σήμερα στεγάζεται σε επιβλητικό Μέγαρο, που κτίστη-

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΜΕΓΑΡΟ

κε το 1946 από τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Μυτιλήνης κ. Ιάκωβο "τον από Σιατίστης" με συνδρομή όλων των Σιατιστινών. Κοντά στο Μητροπολιτικό Μέγαρο χτίστηκε από τον Μητροπολίτη Σισανίου και Σιατίστης κ. Αντώνιο το 1981 με τη συνδρομή των Σιατιστινών, του ίδιου του Μητροπολίτη και τους Κράτους, Εκκλησιαστικό και λαογραφικό μουσείο, όπου θα συγκεντρωθούν οι εικόνες της Περιφέρειας.

Η Σιάτιστα είναι Δήμος και τα γραφεία του στεγάζονται στο Τσιστοπούλειο Διοικητήριο, όπου βρίσκονται και οι περισσότερες Δημόσιες Υπηρεσίες. Οι υπόλοιπες υπηρεσίες στεγάζονται σε διάφορα οικήματα της Σιάτιστας. Το Τσιστοπούλειο Διοικητήριο, που είναι δωρεά του Δημητρίου και της Θεολογίας Τσιστοπούλου, είναι

ΤΣΙΣΤΟΠΟΥΛΕΙΟ ΔΙΟΙΚΗΤΗΡΙΟ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

χτισμένο (1964 - 1966) στο Κέντρο της Σιάτιστας, σε ρυθμό παλιού αρχοντικού και συνετέλεσε πολύ στην ένωση των δυο συνοικιών Χώρας και Γεράνειας.

Η Σιάτιστα έχει τους παρακάτω μορφωτικούς και πολιτιστικούς συλλόγους, οι οποίοι βοηθούν στο ανέβασμα του πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων της Σιάτιστας: Μορφωτικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος "Μαρκίδαι Πούλιου", Σύλλογος Φιλίππων Φυσιολατρών (που διαθέτει και άριστο χορευτικό συγκρότημα), Προοδευτικός και εξωραϊστικός Σύλλογος. Αξίζει να τονιστεί ότι ο Σύλλογος "Μαρκίδαι Πούλιου" από τον Αύγουστο 1981 εκδίδει μηνιαία εφημερίδα, στην οποία προβάλλονται τα τοπικά θέματα. Ο τίτλος της "ΕΦΗΜΕΡΙΣ" εμπνεύστηκε από την πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησαν με τον ίδιο τίτλο οι Σιατιστινοί αδελφοί Μαρκίδες Πούλιου στη Βιέννη, στις 31 Δεκεμβρίου 1790.

Επίσης σημαντική καί δημιουργική είναι η προσφορά του Κέντρου Λαϊκής Επιμόρφωσης της Σιάτιστας στην πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου, με τις πολύπλευρες πνευματικές του δραστηριότητες.

Ακόμα στον Αθλητικό τομέα διακρίνονται για τις δραστηριότητές τους οι σύλλογοι "Μακεδονικός", "Αρης" και "Γυμναστικός Σύλλογος".

ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ
Η φωτογραφία παριστάνει ΔΟΝΤΙ ΜΑΣΤΟΔΟΝΤΟΣ,
ΓΑΛΑΚΤΙΚΑ ΔΟΝΤΙΑ ΜΑΜΟΥΘ
ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΔΟΝΤΙΩΝ ΜΑΜΜΟΥΘ

ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Τα ΒΑΡΕΛΙΑ, που φυλάγεται το φημισμένο ηλιαστό κρασί της Σιάτιστας, στα παστρικά κατώγεια των αρχοντοσπιτων

Αμπελουργία - Γουναρική

Σήμερα λίγοι είναι οι κάτοικοι που ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Η φήμη της Σιάτιστας οφείλεται στην αμπελουργία και τη γουναρική. Ιδιαίτερα στην αμπελουργία οι κάτοικοι της Σιάτιστας επιδόθηκαν πριν από πολλά χρόνια. Από τα αμπέλια παράγεται με την κατάλληλη επεξεργασία το ονομαστό "ηλιαστό κρασί της Σιάτιστας", που βραβεύτηκε σε πολλές εκθέσεις και που εδώ και ολόκληρους αιώνες η φήμη του ξαπλώθηκε παντού. Άλλοι τύποι κρασιών, σήμερα είναι: Το άσπρο και

ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

το μαύρο: Τα κρασιά αυτά πουλιούνται σε πολλά σπίτια της Σιάτιστας. Παράγεται ακόμα και ρακή από τα στέμφυλα (τσιπούρα) που απομένουν. Γνωρίζουμε ακόμα ότι ανάμεσα στα σπουδαιότερα εγχώρια εμπορεύματα, που μεταφέρονταν στην Κεντρική Ευρώπη, ήταν τα κρασιά της Σιάτιστας. Τα τελευταία χρόνια η αμπελουργία έχει σχεδόν εγκαταλειφθεί.

Αντίθετα η εξέλιξη της βιοτεχνίας της γούνας είναι καταπληκτική. Οι τεχνίτες της γούνας δεν περιορίζονται τώρα μόνο στη συρραφή των αποκομμάτων, αλλά επεξεργάζονται και ολόκληρα δέρματα γουνοφόρων ζώων. Η επεξεργασία και το εμπόριο άρχισαν στη Σιάτιστα στο τέλος του 17ου με αρχές του 18ου αιώνα, τότε που οι "πραματευτάδες" με τα περίφημα καραβάνια μετέφεραν τα γουναρικά και τ' άλλα είδη (κρόκο, μάλλινα νήματα κ.ά.) στη Βενετία, τη Βιέννη, τη Λειψία, τη Βουδαπέστη και αλλού. Η εμπορική αυτή κίνηση σταμάτησε, όταν η Αυστρία καταστράφηκε οικονομικά, εξαιτίας του πολέμου της με τη Γαλλία. Στην Αυστρία, όταν η Ελληνική κοινότητα άκμαζε εκεί, πολλοί Σιατιστινοί είχαν εμπορικούς οίκους.

ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

Ζωή στη Σιάτιστα άρχισε να ξαναδίνει η γούνα από το έτος 1962 και σήμερα το βιοτικό επίπεδο των ασχολούμενων μ' αυτήν είναι πολύ υψηλό.

Η κατασκευή των γουναρικών ακολουθεί έναν ιδιόρρυθμο τρόπο. Αρκεί να αναφερθεί, ότι ένα παλτό αποτελείται από χιλιάδες μικρά τεμάχια γούνας. Τα κομματάκια αυτά, αποτελούν την πρώτη ύλη που εισάγεται στο εργαστήριο. Η προμήθειά τους γίνεται κυρίως από εργαστήρια του εξωτερικού.

Η διαδικασία της επεξεργασίας είναι η εξής: Πρώτο στάδιο είναι η διαλογή και ταξινόμηση. Επάνω σ' ένα μεγάλο τραπέζι τα μικρά κομμάτια της γούνας κατανέμονται σε κατηγορίες, ανάλογα με την ποιότητα, το τρίχωμα και το χρώμα τους.

Ακολουθεί το αράδιασμα της κάθε κατηγορίας, επάνω σε χαρτί. Κατόπιν τα τεμάχια συναρμολογούνται στη μηχανή (υπάρχουν ειδικές γουναρικές μηχανές). Με τη συρραφή σχηματίζονται τα κομμάτια, δηλαδή μεγαλύτερα τεμάχια, τα οποία συναρμολογούνται και πάλι με τη σειρά τους, για να πάρουν το τελικό σχήμα, παλτό ή ζακέτα κ.λπ.

ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

Οι Σιατιστινοί, με την μεγάλη υπομονή και δεξιοτεχνία τους στην πατροπαράδοτη επεξεργασία των γουναρικών, ανάδειξαν τη Σιάτιστα αξιόλογο και σημαντικό κέντρο γουνεμπορίου και η συμβολή της στην Εθνική οικονομία θεωρείται πολύ μεγάλη. Τα περίφημα Σιατιστινά γουναρικά διοχετεύονται σε μεγάλες αγορές του εσωτερικού και του εξωτερικού.

Ο επισκέπτης της Σιάτιστας θα βρει όλων των ειδών τα γουναρικά (παλτά, ζακέτες, καπέλα, τσάντες, παντούφλες, γάντια, πατάκια, κ.λπ.) που υπάρχουν σε ωραίες βιτρίνες, διασκορπισμένες σ' όλη τη Σιάτιστα.

ΚΛΑΔΑΡΙΑ

Ήθη - Έθιμα - Παραδόσεις

Σημαντικό κεφάλαιο του λαϊκού πολιτισμού αποτελούν τα ήθη και έθιμα της Σιάτιστας, που πλαισιώνουν τις ημερολογιακές γιορτές και τις εποχές του χρόνου. Τα παλιά και γραφικά έθιμα της Σιάτιστας παραμένουν αμετάβλητα και συνεχίζονται μέχρι σήμερα με την ίδια χαρούμενη διάθεση, πατροπαράδοτη ευγένεια, λεβεντιά και αρχοντιά. Το βράδυ στις 23 Δεκεμβρίου στα Κάλαντα (στη Σιά-

ΚΑΒΑΛΛΑΡΗΔΕΣ επιστρέφουν από το Μοναστήρι
της Παναγίας Μικρόκαστρου

τιστα λέγονται Κόλιαντα), ανάβονται με κάθε επισημότητα "οι Κλαδαριές" (μεγάλες φωτιές) και ένας μεγάλος χορός με τα τοπικά όργανα στήνεται γύρω τους, ενώ όλος ο κόσμος της Σιάτιστας και των γύρω χωριών της παρακολουθεί το πανάρχαιο αυτό έθιμο. Το έθιμο της κλαδαριάς συμβολίζει τις φωτιές που άναψαν οι ποιμένες στη Βηθλεέμ για να αναγγείλουν τη γέννηση του Χριστού. Στις 24 Δεκεμβρίου τα ξημερώματα ακούγονται τα "κολιαντίτικα τραγούδια" από τα παιδιά και "οι τζιουμάκες" (ειδικό ξύλο που είναι χοντρότερο στο ένα άκρο) που χτυπούν δυνατά τις πόρτες των σπιτιών. Όλα τα σπίτια περιμένουν τα παιδιά να πουν το τραγούδι που ταιριάζει για

κάθε περίπτωση. Η Σιάτιστα έχει εδώ ένα αναμφισβήτητο πρωτείο (Βλ. Γεωργίου Μ. Μπόντα: "Τα Κόλιαντα στη Σιάτιστα", Σιάτιστα, 1977).

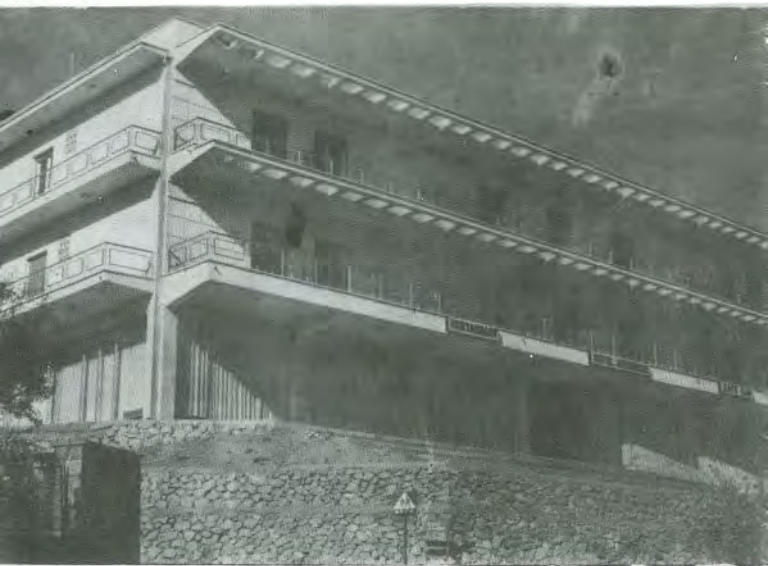
Τα Θεοφάνεια γίνεται το μεγάλο ξεφάντωμα και ο χορός των Καρναβαλιών (Τα Μπουμπουσιάρια) και χορεύεται με μεγάλο κέφι ο Σιατιστινός "ΑΙΒΑΣΙΛΙΑΤΙΚΟΣ".

Τα τραγούδια στους αρραβώνες και στους γάμους δεν έπαψαν ν' ακούγονται και σήμερα ακόμα. Θεαματικοί, αλλά και ιστορικοί συγχρόνως είναι οι χοροί της Σιάτιστας. Μάρτυρες αδιάψευστοι της συνέχειας της Σιατιστινής παράδοσης.

Το Δεκαπενταύγουστο οι Σιατιστινοί δίνουν εξαιρετική σημασία στο γραφικό έθιμο των καβαλάρηδων, με κέντρο το μοναστήρι της Παναγίας Μικροκάστρου, που απέχει από τη Σιάτιστα 12 χιλιόμετρα. Την ημέρα αυτή μεγάλες παρέες με στολισμένα τ' άλογα πηγαίνουν στο μοναστήρι, για να προσκυνήσουν την εικόνα της Παναγίας και το μεσημέρι επιστρέφουν στη Σιάτιστα, όπου τους υποδέχονται οι αρχές και πολύς κόσμος από τη Σιάτιστα και τα γύρω χωριά της. Ακολουθεί γλέντι και χορός από τους καβαλάρηδες, πρώτα στις πλατείες της Σιάτιστας και κατόπιν στα σπίτια που γιορτάζουν, μέχρι τις πρωινές ώρες. Το έθιμο αυτό των καβαλάρηδων, κατάλοιπο της εποχής της Τουρκοκρατίας, διατηρείται αναλλοίωτο από τη φθορά του χρόνου και αναβιώνει κάθε χρόνο με τον ίδιο ζήλο, το ίδιο κέφι και την ίδια πίστη στην παράδοση. Μένει ως σήμερα δείγμα του γνήσιου θρησκευτικού αισθήματος και της βουνίσιας λεβεντιάς του Σιατιστινού λαού και αναπόσπαστο κομμάτι της αστείρευτης παράδοσης και ιστορικής πορείας του.

Ένα άλλο τοπικό έθιμο που δείχνει τη βαθιά και πηγαία θρησκευτικότητα των Σιατιστινών είναι η υποδοχή και λιτάνευση της θαυματουργικής εικόνας της Παναγίας Μικροκάστρου στην κάτω Σιάτιστα την Κυριακή της Ορθοδοξίας και στην Άνω Σιάτιστα την Κυριακή του Θωμά. Στην Κάτω Σιάτιστα παραμένει η εικόνα μέχρι την Κυριακή των Βαΐων, ενώ στην Άνω Σιάτιστα παραμένει μέχρι την Πεντηκοστή. Στα διαστήματα αυτά γίνεται η περιφορά της Ιερής Εικόνας από Ιερέα στα σπίτια των χριστιανών για αγιασμό.

Ακόμα η καθιέρωση θρησκευτικών πανηγυριών, όπως του Αγίου Γεωργίου (23 Απριλίου), του Προφήτη Ηλία (20 Ιουλίου), της Αγίας Παρασκευής (26 Ιουλίου), του Αγίου Παντελεήμονα (στο Μπούρινο, 27 Ιουλίου), της Αγίας Σωτήρας (6 Αυγούστου, ύψωμα Βίγλας), του Αγίου Νικάνορα (7 Αυγούστου), της Αποτομής της κεφαλής του Ιωάννου του Προδρόμου (στη Γιάγκοβη, 29 Αυγούστου), του Αγίου Δημητρίου (26 Οκτωβρίου), του Αγίου Νικολάου (6 Δεκεμβρίου) και τόσα άλλα στα οποία συμμετέχει ο λαός δείχνουν την ευσέβεια και θρησκευτικότητα των κατοίκων της Σιάτιστας.

ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ "ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ"
ΤΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

Γενικές πληροφορίες

Υπέροχο ορίζοντα έχει το Τουριστικό Ξενοδοχείο "ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ" της Σιάτιστας (τηλ. 0465/21.298) που βρίσκεται στο κέντρο της πόλης και διαθέτει εστιατόριο και καφεζαχαροπλαστείο.

Ακόμα υπάρχουν γραφεία ΟΤΕ, ΕΛΤΑ, Αστυνομικό τμήμα (τηλ. 21.300), Τράπεζες (Εθνική, Εμπορική, Αγροτική), Φαρμακεία, Ιατρεία, Εστιατόρια, Ζαχαροπλαστεία, Καφενεία, Καφετερίες, Ταβέρνες, Ψησταριές και Ντισκοτέκ.

Επίσης υπάρχουν καταστήματα με μεγάλη ποικιλία εμπορευμάτων, καταστήματα τροφίμων, καταστήματα οικιακής χρήσης, κατάστημα λαϊκής τέχνης, Μπουτίκ, Βιβλιοπωλεία κ.λπ.

Έχει δυο δημοτικές αγορές, που κάθε Πέμπτη γίνεται λαϊκή αγορά.

Επίσης έχει ΚΤΕΛ (τηλ. 21.333), Ταξί (τηλ. 21.791 ή 21.891), πρατήρια καυσίμων και συνεργεία αυτοκινήτων.

Με την προσφορά του οδηγού αυτού, μικρού σε όγκο, αλλά πυκνού σε πληροφοριακά στοιχεία, πιστεύουμε ότι προσφέραμε μια ακόμα υπηρεσία στον τομέα της περιήγησης. Είναι μια προσπάθεια ενταγμένη στα πλαίσια υλοποίησης της τουριστικής ανάπτυξης της υπαίθρου και περιφερειακών περιοχών, που επιδιώκει, στο μέτρο του δυνατού, την αύξηση της τουριστικής κίνησης της Σιάτιστας. Ευχόμαστε η μικρή αυτή προσπάθεια περιήγησης στην παλιά και σύγχρονη Σιάτιστα να εκτιμηθεί και να αξιοποιηθεί ανάλογα απ' τον επισκέπτη, για την υπεύθυνη πληροφόρηση και την καλύτερη εξυπηρέτησή του αλλά και για την προβολή και τη συνεχή ανάπτυξη της πόλης της Σιάτιστας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευής Σιατίστης (1677–1977). Σιάτιστα, 1977.
2. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ: Ιστορία της Σιατίστης. Αθήνα, 1929.
3. ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ: Ο Προφήτης Ηλίας στη Σιάτιστα. Ανάτυπο. Αθήνα, 1979.
4. ΜΑΚΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Η Σιάτιστα με τ' αρχοντικά της. Θεσ/νίκη, 1970.
5. ΜΕΓΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Σιάτιστα. Τ' αρχοντικά της, τα τραγούδια της κ' οι μουσικοί της. Αθήνα, 1963.
6. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ: Τα αρχοντικά της Σιάτιστας. Θεσ/νίκη, 1964.
7. ΜΠΟΝΤΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Τα κόλιαντα στη Σιάτιστα. Σιάτιστα, 1977.
8. ΜΠΟΝΤΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Η Γιορτή της Παναγίας στη Σιάτιστα. Σιάτιστα, 1978.
9. ΜΠΟΝΤΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Η Σιάτιστα. Ανάτυπο. Θεσσαλονίκη, 1981.
10. ΜΠΟΝΤΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Ευεργέτες και Δωρητές της Σιάτιστας. Θεσ/νίκη 1983.
11. ΜΠΟΝΤΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Παλαιοντολογική Συλλογή της Σιάτιστας. Περιοδικό "ΒΟΪΑΚΗ ΖΩΗ" Ιανουαρίου, Φεβρουαρίου, 1984, αριθ. 67.
12. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΔΡΕΑ: Τοιχογραφίες της Σιάτιστας. Μακεδονικό Ημερολόγιο. Θεσ/νίκη, 1964.
13. ΠΑΠΑΝΑΘΥΜ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Λαογραφικά Σιατίστης. Θεσ/νίκη, 1968.
14. ΣΤΡΑΚΑΛΗ ΜΙΛΤΙΑΔΗ: Η Εύανδρος Σιάτιστα. Ημερολόγιο Δυτικής Μακεδονίας. Αθήνα, 1960.
15. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΙΑΤΙΣΤΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Λεύκωμα Συλλόγου Σιατιστέων Θεσ/νίκης. Θεσσαλονίκη, 1972.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
Πρόλογος	3
Γεωγραφία — Ετυμολογία — Χτίση	5
Ιστορία — Ευεργέτες	6
Αρχοντικά	9
Εκκλησίες	17
Πνευματική Κίνηση	21
Αμπελουργία — Γουναρική	28
Ήθη — Έθιμα — Παραδόσεις	32
Γενικές Πληροφορίες	36

Φωτοστοιχειοθεσία – Εκτύπωση – Βιβλιοδεσία
Εκδόσεις "ΜΑΙΑΝΔΡΟΣ" - Αθ. Τσιαρτσιάνης & ΣΙΑ
Στρ. Μπραντούνα 3 – τηλ. 523.750 – Θεσσαλονίκη

ΤΙΜΗΤΙΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

ΒΡΑΒΕΙΟ ΕΝΩΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ
& ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΕΛΛΑΔΟΣ
(ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΟ ΕΠΑΘΛΟ ΤΟΥ Ε.Ο.Τ.)

ΕΠΑΙΝΟ & ΤΙΜΗΤΙΚΟ
ΔΙΠΛΩΜΑ
ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΜΠΟΝΤΑΣ
ΤΕΦΣ Δ/ΝΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ
ΑΡΓΥΡΟ ΜΕΤΑΛΛΙΟ Ρ.Ο. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
ΠΡΩΤΟ ΕΠΑΙΝΟ ΤΟΥ Α.Ε. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
ΕΥΦΗΜΗ ΜΝΕΙΑ ΤΟΥ ΥΠΠΕ
ΧΡΥΣΟ ΜΕΤΑΛΛΙΟ ΤΗΣ Μ.Φ.Δ. ΘΕΣ/ΚΗΣ
ΕΠΑΙΝΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

